HERONDAS

MIMIAMBY

VÁCLAV PETR V PRAZE

1928

D 1502a

Seminář pro klasickou filologii
University Karlovy v Praze

Klf 167/77

255058336
Filozofická fakulta
Univerzity Karlovy v Praze

HERONDAS

Ještě před r. 1890 nedovedla o něm ani nejzevrubnější literární historie říci čtenáři vlastně ničeho. Znalo se všeho všudy několik jeho zlomků a z listu Pliniova (IV, 3), jediného to literárního svědectví o Herondovi, vědělo se pouze, že byl mistrem v mimiambech. Až tu řečeného roku starý básník slavil své vzkříšení, objeven v písku pyramidového hrobu v Egyptě.

Herondas byl vrstevníkem mistrů poesie alexandrijské Kallimacha a Theokrita (narozeni kol r. 310 př. Kristem). Pocházel snad sice z maloasijského Efesu, ale vlastí jeho básnické činnosti byl ostrov Kos, k němuž poutaly též Theokrita vztahy stejně vřelé. Nevelkému ostrůvku, jemuž Alexander Vel. pomohl z asijské poroby, vzešla počátkem 3. století doba všestranného rozkvětu zásluhou umění milovných Ptolemaiovců, zvláště egypt. krále Ptolemaia II. Filadelfa, kojského to rodáka (vládl 285—247). Kos byl v čilém obchodním spojení s Alexandrií, měl staroslavnou lékařskou školu už od doby lékaře Hippokrata, byl jevištěm prací malíře Apella a sochařských děl synů Praxitelových a konečně ohniskem, v němž rozvili básnickou činnost četní pěvci (Filetas, Theokritos a j.), které Theokritos v záhadné idyle VII. „Obžínky“ ukryl v neproniknutelné masky pastýřů.[1] Živé vztahy ke Kou pojily také Herondu a četné indicie v jeho mimech ukazují přímo

[1] Idyla ta (v mém překl. Řec. bukoliků str. 37 n.) přes přísně alegor. roucho dává jakž takž tušit básnickou produkci (jakési „závody ve zpěvu“) nadaných soudruhů Theokritových na Kou.

k delšímu pobytu na ostrově. Ale kruh pěvců kojských (Filetův-Theokritův) a s ním esthetický spřízněný akademický a oficiální směr poesie alexandrijské, jehož tón udával Kallimachos,[1] patrně se uzavíral Herondovi nepřátelsky. Zdá se, že obhroublý, kynický živel mimiambů činil Herondu protichůdcem oněch básníků a vzdaloval ho i dvora alexandrijského přes občasné loyální projevy, posílané na adresu „vzorného krále" — Ptolemaia II. Své exklusivní postavení vzhledem k pěvcům, ovládajícím současnou poesii a alexandrijský dvůr, naznačil Herondas sám ve svém ryze osobním, alegorickém, vrstevníkům zajisté srozumitelném „Snu", jenž jest bohužel pro nás hádankou právě tak nevyloženou, jako ona „pastýřská maškaráda" Theokritovy idyly, zachycující básnickou činnost pěvců kojských. Snad jest „Sen" polemicky zahrocenou odpovědí k alegorii Theokritově.

Sbírku svých žánrových obrázků, z nichž jen sedm čísel je úplných a čitelných, nadepsal Herondas „mimiamby" (= mimy v iambech). „Mimové" sluli vlastně potulní představitelé improvisovaných frašek, kteří lidovou hantýrkou a groteskní hrou předváděli rozmanité typy z všedního života (ševce, lékaře a p.). Jejich frašky — mimy — oblíbené zvláště v jižní Italii a Sicilii, nebyly písemně zaznamenávány (zanikaly vlastně s provozováním), zato však lidové typy, v nich zachycené, přešly později do literatury umělé: do charakterních komedií sicilského básníka Epicharma

[1] Básník a učenec alexandrijského dvora. Jeho hesla „Nenávidím všecko obyčejné" a „Velká kniha — velké zlo" zpečetila aristokratickointelektualistický ráz tehdejší poesie a doporučovala básně kratší, zato však formálně vytříbené.

(v 5. stol.), o málo později do mimů Sofronových a posléze do hellenistické komedie. Herondův mimus je obsahově i stilisticky dědicem starého mimu, maje s ním příbuznou látku, nevelký rozsah a naturalisticky životnou povahokresbu a mluvu osob, obyčejně hrubých. Po příkladě starých improvisatorů a ve shodě s mimem Sofronovým Herondas rád koncentruje zájem na jednu osobu hlavní (nebo dvojici), uchýlil se však od Sofrona, nahradiv jeho rytmickou prosu iambickým trimetrem „kulhavým": převzal jej od efesského Hipponakta, jenž jím kreslil obrázky ze spodin proletářské bídy a vyjadřoval zahořklé stesky na svou nouzi — slovním výrazem, přizpůsobeným triviálnímu životu městské chátry. Herondas právem sebe prohlašuje žákem Hipponaktovým; přejal s jeho veršem i jeho pravý a vlastní tón.

Herondas nebyl tedy bez předchůdců a „neušel železnému zákonu antického spisovatelství — tradici starších předloh" (Herzog). Jeho charaktery (kuplíř, kuplířka, švec), také náměty (ohyzdné thema v m. VI. nebo prohlídka uměleckých děl chrámových v m. IV.) byly předmětem částečně už mimu předliterárního, dílem komedií Epicharmových, dílem i mimů Sofronových a pozdější komedie (hellenistické). Nestál však tak docela stranou ani soudobého směru poesie alexandrijské: své drobné dějové výseky ze života všedních lidiček propracoval v jemně poentované celky a zaokrouhlil v kabinetní obrázky zrovna jako jeho alexandrijští soudruzi své drobné básně epické (epyllia) podle zákonů, vytyčených Kallimachem. Zároveň však odvážností svých látek a drsnou mluvou postav vyloučil se z aristokratické obce básnických kolegů a patrně

i z dosahu alexandrijského dvora, jehož přízeň lovil (v m. I.) způsobem nesporně méně vtíravým než Theokritos.[1]

S tímto svým současníkem z ostrova Koa stýká se Herondas v mnohých motivech a obratech, což je samozřejmé; oba čerpali ze staršího zdroje — Sofrona — každý ovšem jinak. Theokritos uhlazenějším humorem a částečným zavedením lyrismu přetvořil poněkud (v duchu dvorské poesie Kallimachovy) původní drsný charakter mimický, Herondas zachytil jeho bezohledný realism v nefalšované podobě.

Mimy Herondovy — a jim příbuzné — Theokritovy — nebyly, jak se zdá, kusy čistě knižními, nebyly však také určeny scénickému provozování: byly nejspíše p ř e d n á š e n y jediným hercem, který případně charakterisoval jednotlivé osoby modulací hlasovou a děj prostě naznačoval gesty beze všeho scénického aparátu. Kdežto však mimy dvorského pěvce byly určeny především vybraným vrstvám aristokratickým, Herondovy byly psány širším a méně nedůtklivým kruhům hellenistického vzdělanstva, jež je rádo vyslechlo, živě recitované s intimních scén. Každým způsobem bavil se jimi „n ě k d o j i n ý než člověk, jehož všednost byla jimi tak mistrně zachycena".[2]

Blass nazval jej nejtěžším z řeckých autorů, Herzog snad případněji „neobyčejně obtížným". Není nesnadný hloubkou myšlenek ani vzletem obrazů jako snad Aischylos nebo Pindaros; nesnáze jsou na jiném poli. Je to mezerovitost tekstu, vyspraveného jakž takž dohady a doplňky mravenčí práce filologické, a jsou to nespočetná, ryze lidová

[1] V mém překl. Bukol. řec. str. 56 a 60 n.
[2] Ludvíkovský, Řec. román dobrodruž. 72.

rčení[1] a svérázná přísloví, stále ještě nevyložená a jinak neznámá — podobné celkem obtíže, jaké musí zdolávat překladatel také Theokritův.

Překlad opírá se o tekst výborného vydání Crusiova-Herzogova (1926), zároveň však o výklady anglického vydání Headlamova-Knoxova (1922) a francouzského Groeneboomova (1922) — nehledě k starším.

Českému čtenářstvu byl básník předložen v trapném překladu s nechutným úvodem od J. L. Čapka (v Čes. Akad. 1900). Vzhledem k tomuto ublížení starému básníkovi nebude nový překlad zbytečností, spíše povinností.

[1] Nad lidovým přibarvením slovního výrazu v překladu básníka lidové hantýrky (jako na př. „ten, c o tetuje" a j.) nebude se, doufám, nikdo pozastavovat.

MIMIAMBY

I.

SVÁDĚJÍCÍ KUPLÍŘKA

—

Scéna: METRICHE *sedí ve své jizbě zpracovávajíc vlnu a myšlenkami dlí u svého vzdáleného milence* MANDRIA.
Jest ponurý zimní den...

METRICHE *k služce:*
Hej — Thresso, někdo klepá! Někdo z našich snad, jenž z ciziny se vrací! Podívej se ven!
THRESSA *skrze dveře:*
Nu kdo to, prosím?
GYLLIS *venku:*
Já!
THRESSA:
A kdo jsi? Máš snad strach, že blíže nejdeš?
GYLLIS:
Nu tak pohleď: už jdu blíž!
THRESSA:
A kdo jsi?
GYLLIS:
Gyllis — matka Filainiina.
Své paní doma pověz o mé návštěvě!
THRESSA *do pokoje k Metriše:*
To přišla —

METRICHE:
Kdopak?
THRESSA:
Gyllis!
METRICHE:
Matka Gyllis? Aj!
Pst — otevř, holka...[1]
Jaký Osud, Gyllido,
zas k n á m tě přived? Což jsi s nebe spadla k nám?
Toť pátý měsíc, tuším, co tě nezahléd'
z nás nikdo ani ve snu — dobré nebe ví —
že přes práh tuhle kráčíš, milá Gyllido!
GYLLIS *rozpačitě:*
Tak z ruky trochu bydlíš a v těch ulicích
je po kolena bláta; já pak, děťátko,
jak moucha jsem už slabá: chomout stáří — víš —
nám na krk doleh' — s m r t nám kráčí v patách, ba!
METRICHE:
Jen zvolna s „touhle"! T y si „stáří" namlouvej!
Ty leckterému ještě — „leccos" proženeš!
GYLLIS:
Ty posměváčku! Vám to spíše přísluší —
vám m l a d š í m přece...
METRICHE *významně:*
Však se pro to nehněváš!
GYLLIS *soucitně:*
Ach poslyš, dítě! Jak už dlouho prožíváš

[1] Své dobré pověsti dbalá Metriche chce nejspíše podezřelou návštěvu sousedstvu utajit. „Matkou" nazývá starou kuplířku proto, že jí Gyllis nynějšího jejího milence — Mandria — sama asi kdysi dohodila.

to trapné vdovství? S a m a — v p r á z d n é postýlce!
Toť desátý už měsíc, co se vypravil
tvůj Mandris do Egypta; řádky nepíše —
nu nevzpomíná: z j i n é „číše" popíjí!
Jest u pramene Lásky: všecko, všecinko,
nač pomyslit si můžeš, vše jest v Egyptě:
tam zápasiště, moc a sláva, bohatství,
těch slavností, jas nebe, zlato, učenci,
chrám Sourozenců, vzorný král[1] a museum
a víno, hoši — všechno krásné, o čem sníš,
a ž e n, že nebe — při vládkyni Podsvětí —
se nehonosí tolika snad hvězdami,
a s l i č n ý c h jako ony, jež se o krásu
kdys před Paridem přely! — Kéž mě neslyší![2]
Ach ubožátko, jak ti asi u srdce!
Jen dřepíš jak ta kvočna! Než se naděješ,
jsi stará, tvůj květ mládí — Stáří rozhlodá.
Nuž ohlédni se jinam, na dva — na tři dni
se proměň trošku: s jiným krátce Mandriem
se pobav přece! Není příliš pevná loď
jen o jediné kotvě! Až pak pro tebe
ta „zezdola" si přijde, kdo tě vzkřísí — co?
A dále... tedy jaksi... bouře ukrutná
se z čista jasna strhne! Budoucnosti své
z nás n i k d o nezná. Žijem plni nejistot...

[1] Ptolemaios II. — Podobná chvála o něm u Theokrita („pravý to král") — viz překl. Řec. bukol. 56.
[2] V podobných případech posílal mluvící polibek do vzduchu nebo si plival v záhyb roucha (jako Kyklops, v mém překl. Řec. buk. 36), prose tak za prominutí smělému výrazu.

METRICHE:

A c o to vlastně breptáš?

GYLLIS *přitlumeným hlasem:*

Není blízko nás

tu n i k d o?

METRICHE:

Vůbec nikdo.

GYLLIS:

Poslyš maličko:

mám žádost jednu; proto vlastně přicházím.
Syn Matakinin — G r y l l o s — Pataikiin vnuk —
už pětkrát vyhrál: jako hoch v hrách pythijských,
pak v Korintě — a dvakrát! — v boji s mladíky
a dvakrát s muži v Pise v pěstním zápase;
a bohatý až radost, stébla přes cestu
ti nepoloží, panic, mlčí jako hrob:
nuž zahlédl tě o slavnosti Misině
a rozhořel se v srdci láskou bouřlivou.
Teď ve dne, v noci z domu se mi nechce hnout,
mé dítě milé, přede mnou je samý pláč,
mě hladí, laská — touhou div prý neumře...
Nuž Metricho, mé dítě: tímto j e d i n k ý m
se hříškem proviň — k zalíbení bohyni!
Nu spřátel se s tím — než tě stáří překvapí!
A dvojí získáš: předně život rozkošný
a víc než tušíš — nádavečkem! Uvažuj
a dej si říci! Chci tvé štěstí, při bozích!

METRICHE:

Když bělí hlava, na rozumu, Gyllido,
nám nepřidává. Při návratu přisahám

ti Mandriově — při Demetře: od jiné
bych nedala si líbit, co teď od tebe,
a za prohnanou píseň bych ji prohnala,
že práh mých dveří víckrát by ji nevábil.
A ty, má milá, s takovouhle vícekrát
sem nepřicházej! Žvásty, jaké přísluší
jen babám leda, hloupým holkám vykládej!
A Pytheovnu — Metrichu nech v pokoji,
ať dřepí — kvočna! Nezesměšní Mandria!
Och t y h l e řeči málo voní Gyllidě;
hej, T h r e s s o, otři pohár — onen černý, víš —
a tři as mírky nalij, ale p o u h é h o
a kapku vody, ať se řádně napije!

THRESSA:

Tak t u máš, pij!

GYLLIS:

Ach ukaž! *K Metriše:* Nepřišla jsem, věř,
snad na scestí tě svádět; k v ů l i s v á t k ů m, víš!

METRICHE *s dobromyslnou ironií:*

A proto právě — sklaplo ti to s G r y l l e m, viď!

GYLLIS *sladce:*

Kéž t v ý m se stane! *Pije.* Ach mé dítě: božský mok!
A sladký, při Demetře! Vína sladšího
než Metrišino, Gyllis nikdy nepila...
Tak s bohem, dítě! Dej tu pozor na sebe!

Odcházejíc k sobě:

Má mladá Sime a má hezká Myrtale[1]
kéž neuvadnou, dokud v t ě c h h l e prsou dech!

[1] Dvě kurtisány, jichž půvaby jsou zdrojem příjmů Gyllidiných.

II.

KUPLÍŘ

—

Scénický předpoklad: Na Kou vypukla neúroda a hlad. Podnikavý rejdař THALES *dovezl včas obilí, vydělal a ještě sklidil uznání obce. Úspěchem rozveselen a rozjařen hostinou, zamířil v noci s druhy k nevěstinci, dveře vylomil a jednu z holek násilím odvedl. Dohrou byla žaloba, podaná majitelem nevěstince* — BATTAREM. *Před porotou města Koa ujímá se slova...*

BATTAROS:

Nuž porotcové: nesoudíte zajisté
snad o původu našem nebo pověsti
ni o tom, doufám, má-li za pět talentů
zde Thales koráb, já pak sotva chleba dost,
leč o tom, je-li v právu, když mně ublížil.
Vám důvěřuji. Být mým spoluobčanem —
mne klidně ztýrat, pak by trpce zaplakal![1]
Leč u v á s tady on i já jsme v nepřízni
a nežijeme, jak se n á m chce, nýbrž tak,
jak okolnostem... Mennes j e h o patrónem,
mým Aristofon.[2] V pěstním boji zvítězil

[1] Kdyby oba odpůrci byli o b č a n y z téhož města, pak by Thales podle platných zákonů byl prostě odsouzen. Oba však jsou c i z i n c i a v městě Kou tedy stejně neoblíbení.

[2] Přistěhovalí cizinci mohli uplatňovat své právní nároky jen skrze občana, jejž si zvolili svým zástupcem a ochráncem.

kdys Mennes; Aristofon — postrachem i dnes!
Nuž důkaz pravdy: onehdy — už soumrak byl! —
on plášť si svlék' a klidně — šel vám „na velkou"![1]
Nuž pevně stojím: patrón mocným štítem mým...
On jistě řekne: „Z Foinikie připlul jsem,
vám pšenici jsem přivez', zahnal krutý hlad" —[2]
a já zas přivez' holky! Co to pomůže
však lidu, prosím? Neboť semlít pšenici
on zdarma nedá, já své holky taky ne!
A smí-li on, že v plášti, v ceně tří snad min,
se mořem plaví — já jen díru obývám
a v hadrech courám, v prošlapaných bačkorách,
z mých děvčat jedno odvést, proti vůli mé
a násilím a v noci[3] — obce bezpečnost
je v troskách, soudci, její svrchovanost pak —
tu chloubu vaši — tuhle Thales podkopá!
Chlap takový hle jako já by žíti měl:
má vědět, kdo jest, z jaké špíny uhněten,
má třást se strachem před nejhorším z občanů.
I pilířové obce, kteří rodem svým
se blýsknout mohou, trochu jinak zákonů
si váží nežli ten zde; mě pak — cizince —
ví bůh, že neztlouk' občan, nikdy nepřišel
k mým dveřím v noci, nikdy ještě pochodní
mi nezapálil domu, z holek jediné

[1] Za soumraku nebývalo v neosvětlených ulicích zrovna bezpečno. Patrón Battarův však u vědomí své síly se klidně odváží situace, která činí každého bezbranným. Kuplíř si asi vyvolil patróna sebe důstojného.
[2] Rejdaři prostředkovali (za neúrody v řec. obcích) dovoz obilí. Nezištným udělovány za to čestné dekrety, dosud zachované.
[3] Humor výrazu tkví v tom, že kuplíř, provozující přece své řemeslo v noci, mluví tu jako spořádaný občan, který chodí časně spat (Groeneboom).

mi neuloupil: zato, soudci, tenhle chlap
(má dneska jméno Thales, slul však Artimmes!)
to všechno spáchal, neměl bázně nejmenší
ni ze zákonů, z radních ani z archonta!
Teď zákon vezmi a jej přečti, písaři —
ten o násilí! — Ty pak[1] vodním hodinám
tu díru podrž, pokud písař bude číst,
ať nežvaní nám k tomu svojí zadnicí,
sic — jak se říká — „slíznou něco kalhoty"![2]

SOUDNÍ PÍSAŘ:

„Když otrokyni občan buďto znásilní
neb s úmyslem ji stíhá, výměr pokuty
plať dvojnásobný!"

BATTAROS:

Tohle napsal Chairondes —[3]
a ne snad, prosím, porotcové, Battaros,
by Thaleta moh' stíhat... „Minu zaplatí,
kdo rozbil dveře; zmlátí-li kdo druhého
snad pěstí, opět minu; zapálí-li dům
neb ruší jeho poklid, tisíc drachem plať,
a poškodí-li něco, hraď to dvojnásob..."
Nu — Chairondes žil v obci; ty však, Thalete,
víš sotva, co jest obec, jak se spravuje:
dnes v Brikinderách bydlíš, včera v Abderách

[1] Proneseno na adresu osoby, obstarávající chod vodních hodin; jimi býval vyměřován soudním stranám čas k jejich řečem. Odtok hodin býval na přání mluvícího zarážen, měly-li se čísti zákony nebo svědectví, poněvadž by mluvící byl jinak o čas zkrácen.
[2] = „sice budu poškozen" (t. j. zkrácen o svůj vyměřený čas). Battaros se přirovnává k člověku v choulostivé „tísni", z níž se může zachránit leda rázným „opatřením" — jinak pocítí následky, obsažené v tomto verši.
[3] Zákonodárce sicil. Katany, jehož zákony přijali Kojští.

jsi meškal třeba, zítra zase popluješ
si k Faselidě — za dovozné ovšem, viď!
Nuž, porotcové, ať vás dlouho netrápím
svou rozvláčností, odbíhaje od věci —
čím smůla pro myš,[1] tím byl Thales pro mne zas:
já pěstí byl jsem ztlučen, dveře u domu,
kde děsnou platím činži, byly strženy
a horní práh mi shořel... Pojď sem, Myrtalo,
a všem se ukaž![2] Žádný ostych: mysli si,
že tihle páni, jak je vidíš na soudě,
jsou tatínkové tvoji, bratří... Pohleďte:
zde nahoře, zde dole — jak ji oškubal
až k holé kůži, soudci, když ji odvlékal
a násilí jí dělal, starý nemrava!
Má hlavo bílá, tobě má co děkovat,
neb jinak byl by prskal, a to krvavě!
A ty se směješ? Nezapírám: sviňák jsem
a Battaros mi říkaj'. Děd můj Sisymbras,
můj otec Sisymbriskos — oba, jak by smet' —
svůj hampejs měli; co se týče odvahy
však, na lva skočím,[3] byť se Thales jmenoval!

Srdečným tónem:

Máš na Myrtalu zálusk? Inu — proč by ne?
Já na pšenici: dej mi, já ti rovněž dám.

[1] Přísloví, podobné našemu „myš v pasti".
[2] Battaros paroduje tryk řečníka Hypereida, jenž za své obhajovací řeči ve prospěch hetéry Fryny obnažil svou půvabnou klientku, aby přítomné shromáždění „dojal". — „Následující pasáž působí neodolatelně komicky, představíme-li si vyjevené pohledy soudců, jimž se dostává vyzvání, aby viděli v nevěstce svou sestru nebo dceru" (Groeneboom).
[3] Jako Herakles na lva nemejského.

Neb takhle zkus to: jsi-li chtíčem posedlý,
ó nacpi, prosím, kapsy moje výkupným
a muchlej podle chuti, co je věcí tvou!
Toť dovoleno. — Páni, tohle řečeno
jest na adresu jeho; vy pak suďte při
(neb svědků není žádných)[1] duchem nestranným!
A naléhá-li na svědectví otroků
a žádá-li je zmučit — sebe nabízím.[2]
Nuž na skřipec mě požeň! Ovšem, Thalete,
dřív odškodné mi složíš! Minos[3] naší pře
by nerozhodl moudřej' svými vážkami...
A konec konců, soude — věz, že hlasuješ
teď vůbec o cizincích, co jich ve městě,
ne o mně pouze — Battarovi kuplíři!
Teď důkaz podej, čím jsou tobě Merops, Kos,[4]
jak Thessalos tu vážen, stejně Herakles,
a proč sám Asklepios z Trikky přišel sem
a proč i Foibe zrodila zde Latonu!
To všechno uvážíce, nález vyřkněte,
jak spravedlivo! „Neřád dělá dobrotu
jen po výprasku" — ačli pravdu povídá
to všeobecně známé, staré přísloví...

[1] Ovšem kromě otroků (otrokyň), kteří při tom byli. Viz násl.
[2] Svědectví otroků neměla platnosti, leč byla-li vynucena (se svolením pánovým) mučením. Na úhradu eventuelních škod (na zdraví otroků) skládala strana druhá odškodné. Zištný kuplíř, v jehožto žilách koluje krev otrocká, nabízí tudíž k mučení sama sebe.
[3] Soudce v podsvětí příslovné spravedlnosti.
[4] Zákony Chairondovy dbaly ochrany cizinců, což Battaros soudcům připomíná mythol. narážkami: patronka země Kos s otcem Meropem representují občanstvo, přistěhovalci Herakles (se synem Thessalem) a Asklepios — cizince; oba požívali na Kou božské pocty.

III.

UČITEL

—

OSOBY:

METROTIME, chudá vdova,
KOTTALOS, nezdárný synek,
LAMPRISKOS, učitel.

Scéna: učebna se sochami Mus — patrónek to školy.

METROTIME *zoufale:*

Jen samým štěstím provázej tě přízeň Mus
a v životě jen zdarem, dobrý Lamprisku,
když klučinovi tomu záda namydlíš,
až hříšnou duši na jazyku ucítí!
Já nešťastnice! Celý byt mně vykradl
hrou o peníze! Nestačí mu, Lamprisku,
že v kostky hraje;[1] vrh' se tedy do zkázy
teď j e š t ě větší. — Když se takhle přiblíží
ten krutý „první", který žádá školného,
nechť upláču se třeba — tu jen sotva ví,
kde u č i t e l má dveře; takhle o herně,
kde nosičové s uprchlíky zevlují,

[1] Tehdejší přípustná dětská zábava. Hoši je uschovávali v pytlících, jak svědčí terrakotta v mnichov. Mus. antik. Kleinkunst „Hoch s pytlíkem kostek".

to komukoliv poví s velkou přesností.
A psací jeho deska, kterou natírám
co měsíc pracně voskem, leží chudáček
jen pohozená — za postelí u stěny;
a vezme-li ji přece s tváří ďábelskou,
jen rozškrábe ji celou, kloudně psát — to ne!
Ty kostky v jeho síťkách — v jeho pytlících —
ach ty se lesknou! Naše láhev na olej,[1]
jíž denně užíváme, tak se neblýská.
A z písmen — považ — ani A ti nepozná,
když nejmíň pětkrát s křikem mu to nepovíš!
Tak předevčírem, když mu otec diktoval
to známé „Maron", podařený hošíček
psal stále „Simon"...[2] Sama jsem se kárala:
„Ty nerozumná! Dej ho učit osly pást!
Co k učení ho nutíš v hloupé naději,
že v smutném stáří bude ti snad oporou?"
Když vybídnem' ho někdy s otcem starčičkým,
(už nedoslýchá, taky zrak mu neslouží)
by báseň přednes' jako jiní hošíci,
tu tak to z něho kape jako z cedníku:
„Ó Apollone — lovče — — —"[3] Jářku: „Ničemo!
I babička ví tohle, písma neznalá,
a každý otrok!" Když pak trošku přísněji
se odvážíme hlesnout, buďto po tři dni

[1] Říkalo se příslovně.
[2] „Maron" — obvyklý příklad v řeckých školních diktátech. „Simon" — hráčský výraz pro určitý vrh kostek, jenž ničemovi tane právě na mysli.
[3] Fragm. z nějakého básníka, asi tragického. Odříkávání podobných pasáží (zvl. z Homera) bylo hlavním předmětem učebním.

se neukáže doma, co svou babičku,
tu nuznou, starou ženu zatím vyžírá,
neb na střechu si dřepne, hnáty natáhne
a odtud kouká dolů jak ta opice...
Já nešťastnice: chápeš, jak mi u srdce,
když tohle vidím! O kluka už neběží —
leč celá střecha drobí se jak marcipán!
Až zima přijde, za dva skoro oboly
tu každou tašku s pláčem budu kupovat.
Vždyť jedním hlasem jistě zvolá celý dům:
„Syn Metrotimin — Kottalos to vyvedl!"
A svatou pravdu řeknou; ani neceknu...
A podívej se: hřbet má celý zedřený,
jak po lesích se courá; rybář-povaleč
má takováhle záda, mořem krabatá.
Ty neděle a svátky — ty zná výborně,
jak žádný hvězdář! Ani usnout nemůže,
když uvažuje, kdy zas budou prázdniny.
Nuž, Lamprisku můj dobrý — máš-li od těch Mus[1]
mít požehnání, štěstí v celém životě,
ó naděl mu jich — — —

LAMPRISKOS:

Metrotimo, nepros dál!
Chci štědrý býti k němu. Hola, Euthie,
hej — Kokkale a Fille: ihned na záda
ho pozdvihněte![2] Či to chcete odložit,

[1] Ukazuje k sochám Mus.
[2] Obvyklý způsob „vyplácení", jejž ilustruje jedna malba pompejská: žák, zády k provinilci, přehodil si jeho ruce přes ramena, druhý kleče drží jeho nohy a učitel hocha vyplácí před zraky třídy.

až kohout snese vejce? Krásně, Kottale,
ó krásně jednáš! Nestačí ti cvrnkati
jen kostky jako druhým: chodíš do herny
hrát o peníze — v společnosti nosičů?!
Nuž spořádám tě: budeš jako panenka
a víckrát prstem nehneš, když to tolik chceš!
Můj bejkovec mi dejte, než mi praskne žluč,
tu ostrou kůži volskou, kterou vyplácím
v tom koutě hanby kluky, pevně svázané!

KOTTALOS:

Ach ne tím ostrým, jenom tím ne, Lamprisku —
tím druhým raděj'![1] Při tvé bradě, při Musách
tě zapřisahám, při zdraví tvé Kottidy!

LAMPRISKOS:

Jsi praničema! Tebe žádný otrokář
by nepochválil kupci,[2] byť mu darebák
byl vítanější, nežli otrok pořádný!

Situace se citelně přiostřila.

KOTTALOS:

Ach kolik mně jich nandáš, dobrý Lamprisku,
ó kolik ještě?

LAMPRISKOS:

Mne se neptej — tady té!

KOTTALOS:

Tak, mámo, kolik ještě?

METROTIME:

Kolik vydrží

[1] Z dvojího zla raději menší: než pádný býkovec, raději metlu. Oběma se trestalo.

[2] Ani otrokář, jenž přece své živé zboží vychvaluje, aby je odbyl.

tvá zatracená kůže, bůh je nade mnou!

KOTTALOS:

Ach, Lamprisku, to stačí! Přestaň — — —

LAMPRISKOS:

Přestaň ty
s tím darebáctvím!

KOTTALOS:

Přisahám ti při Musách,
že nic už neprovedu — nikdy víc už nic!

LAMPRISKOS:

A máš ty ještě hubu! Hleďme na kluka!
Jen jednou ještě cekni, roubík dostaneš!

KOTTALOS:

Vždyť mlčím, probůh; jen mě, prosím, nezabij!

LAMPRISKOS:

Tak, hoši: už ho pusťte!

METROTIME:

Ne tak, Lamprisku:
jen dál ho mydli, dokud slunce nezajde!

LAMPRISKOS *přimluvně:*

Má celá záda pestrá jak ta ještěrka
a beztak ještě slízne — později' nad knihou
zas jiných dvacet, i když bude darebák
číst ještě lépe, nežli Kleio sama.[1] — Heč!
Svůj drzý jazyk uč se držet za zuby!

METROTIME:

Teď honem půjdu domů, abych sdělila
to dědečkovi. Však se vrátím, Lamprisku —

[1] První ve sboru Mus a patrónka básnictví epického.

a s pouty: ať jej Musy, jež si zošklivil,
zří poskakovat — svázaného na nohou!

IV.

ŽENY, OBĚTUJÍCÍ V CHRÁMĚ ASKLEPIOVĚ

—

Scéna: Dvě přítelkyně z města Koa přicházejí se služkou za ranního šera k nedalekému chrámu Asklepiovu v cypřišovém háji, aby vzdaly zázračnému „Lékaři" obět za své uzdravení.

KYNNO *zvedajíc paže k sochám bohů na oltáři před chrámem:*

Buď pozdraven, ó Vládce — Spáso nemocných,
jenž v Trikce[1] vládneš, v zlatém Kou máš svůj stan
a v Epidauru! Pozdraven buď Apollon
a Koronis — tvá matka, rovněž Panake
a Epio a Jeso na ctných oltářích,
též Hygieia, kterou držíš pravicí!
Buď Machaon i s bratrem rovněž pozdraven —[2]
ti lékařové chorob, krutě řádících,
již hrad a náspy trojské slavně zbořili!
Též božstva, co jich sídlí, Spasný Otče náš,
zde s tebou, pozdravuji: tuhle kohouta —

[1] Prasídlo kultu Asklepiova v Thessalii.
[2] Oltář je vyzdoben sochami Asklepiovy rodiny: obou jeho rodičů, jeho tří dcer a dvou synů (Machaon a Podaleirios, lékaři, známí též z Iliady). Vše je výtvorem synů Praxitelových — Kefisodota a Timarcha, současníků Herondových.

dřív hlasatele jitra u nás na dvorku —
ó přijměte ho, prosím, v malý zákusek!
Jsou skrovné naše zdroje, těžký výdělek;
my býka jinak nebo sele krmené
a sádelnaté dali bychom odměnou,
že's nemoc naši zahnal — ne jen kohouta...
Tu desku s věnováním[1] postav, Kokkalo,
sem k Hygiei z prava!

KOKKALE:

Milá Kynno! Ach —
ty sochy krásné! Který asi umělec
ten mramor tesal? Kdo je asi věnoval?

KYNNO:

Jsou dílem synů Praxitela samého;
zde na podstavci nápis! Vidíš? Euthies,
syn Prexonův, jich dárcem...

KOKKALE:

Budiž milostiv
jak jim, tak jemu, Spáso! Díla nádherná![2]
Ach pohleď, drahá: tahle malá d í v e n k a —
jak po jablku vzhlíží! Zdali neřekneš,
že duši pustí, jestli se ho nezmocní?
Ten s t a ř í k tamhle, Kynno! Dobrá nebesa:
to d í t ě — vidíš? Škrtí husu divokou!
Když odmyslíš si, že máš kámen před sebou,

[1] Znázorňující (malbou) uzdravení dárcovo. V kojském Asklepieiu nalezeny dokonce votivní údy uzdravených. Zvyk ten přešel do křesťanství a je běžný dodnes v „zázračných" místech poutnických.

[2] Nejspíše osobní hold básníkův oběma umělcům, kteří měli živé styky s tehdejšími literárními kruhy hellenistickými. — Ženy začínají si nyní prohlížeti též sochy k o l e m oltáře.

že zahovoří, řekneš. Snad se dočkáme,
že lidé budou umět kámen oživit!
Zde Mytteova dcera — vidíš — Batale
je zpodobena: jako živá stojí zde.
Kdo Bataly snad samé jakživ neviděl,
když t u h l e sochu vidí, zná i skutečnou.

KYNNO *vedouc přítelkyni k chrámu:*

Pojď za mnou, drahá! Krásu, kterou uhlídáš,
jsi nikdy neviděla, co jsi na světě. *K služce:*
Jdi pro dozorce chrámu — rychle, Kydillo!
Tys neslyšela? Pořád čumí sem a tam
a houby se mi stará, co jí povídám.
Teď stojí, boulí oči — ještě hůř než rak...
Tak jdi už, pravím: zavolej sem dozorce,
ty darmožroute! Ať si svátek — nesvátek,
jsi stejný neřád, všude dřepíš na prázdno.
Ten b ů h, jejž vidíš, je mým svědkem, Kydillo,
že žluč mi bouříš, ač si toho nepřeju —
mým svědkem, pravím! Jednou jistě přijde den,
kdy škrábat budeš trpce všivou palici!

KOKKALE:

Má Kynno drahá, hned si všecko připouštíš!
Nu služka, služka! Lenost ucpává jí sluch!

KYNNO:

Je d e n už, vidíš? Tlačenice přibývá... *K služce:*
A t y tu zůstaň! — Dveře jsou už dokořán
a vstup je volný! *Vejdou do chrámu.*

KOKKALE:

Milá Kynno, podívej:
ach, j s o u to díla! Řekneš, ňáká Athena

že stvořila tu krásu — kéž mi promine![1]
Ten hošík nahý! Jen ho škrábnout, Kynnuško —
a hned má ránu! Tak to maso přiléhá
i na obrázku, jakby teploteplá krev
jím kolovala. — Což ty kleště stříbrné?
Tak Pataikiskos nebo takhle Myellos[2]
je zhlédnout, věř mi: oči by jim vylezly
a mysleli by, vskutku že jsou stříbrné!
Ten býk a jeho vůdce — žena, jdoucí s ním —
a tenhle s nosem orlím, onen s rozpláclým —
zda nehledí jim z očí život živoucí?
Já nestydět se, že to ženě nesluší,
snad vykřikla bych, že mně býk ten ublíží —
tak šilhá po mně jedním okem, Kynnuško!

KYNNO *nadšeně:*

Má drahá, jak jsou věrná — v každém tahu, viď —
ta Apellova díla! O něm neplatí,
že „jedno uměl, v jiném opět selhal", ne!
On v ž d y c k y dospěl kteroukoliv myšlenkou
až k božské výši. Kdo by nechtěl poklonit
se mistru nebo dílům, jak si zaslouží,
ať u valcháře za trest visí za nohu![3]

DOZORCE CHRÁMU:

Ta obět, paní, znamenitě dopadla

[1] Doprovázeno gestem (str. 17, pozn.). — Následuje popis podlouhlého obrazu, jímž slavný Apelles vyzdobil cellu chrámovou; představoval o b ě t n í p r ů v o d (v něm obnažený hoch se stříbrnými kleštěmi, býk a j. osoby).
[2] Nějaká typická dvojice zlodějů.
[3] Zlehčovatel Apellův zasluhuje, aby byl zmlácen jako starý oděv na valše.

a slibuje vám štěstí. Více nežli vy
si Asklepia nikdo ještě nezískal.[1] *Obrácen k soše:*
Ahòj, ahòj, ó Spáso! Budiž milostiv
jak paním těmto za tu obět spanilou,
tak choťům jejich, tak i krevním příbuzným!
Ahòj, ahòj, ó Spáso! Kéž se stane tak!

KYNNO:

Tak staň se,[2] Všemohoucí! Kéž sem přijdem' zas
a zdravé jako ryby — s v ě t š í obětí
a s manžely a dětmi! — Poslyš, Kokkalo:
teď hezky ptáka rozkroj, jedno stehýnko
dej dozorcovi;[3] potom tímhle otvorem
ať koláč hodíš hadu[4] s tichou modlitbou
a obětní tu mouku zkropíš![5] Ostatní
si samy sníme doma — — — — — —
— — — — — — — — — —

[1] Dozorce, jemuž byly kohouta odevzdaly, referuje nyní v řemeslných frázích o výsledku oběti.
[2] = „Amen" v kultu křesťanském.
[3] Jako podíl na oběti.
[4] Medový koláč pro posvátného hada Asklepiova. Asklepios byl — podle primitivní víry — původně sám hadem; později — po zrození bohů anthropomorfických — stal se had pouhým atributem Asklepiovým. Odtud zpodobování léčivého boha s holí, ovinutou hadem.
[5] Zkropena olejem, se obětovala.

V.

ŽÁRLIVÁ

—

OSOBY:

BITINNA, zámožná statkářka,
GASTRON, její otrok a milenec,
KYDILLA, Bitinnina komorná a schovanka,
PYRRIES, otrok.

BITINNA *podrážděně:*
Nuž, Gastrone, ven s pravdou: už ti nevoním,
a m o j e stehna k zábavě ti nestačí?!
Tak Amfytai-Menonovně nadbíháš?
GASTRON:
Já Amfytai? Ženu, o níž hovoříš,
jsem sotva zahléď. Den co den ty výčitky
a výmysly! Jsem otrok: nalož, Bitinno,
jak libo, se mnou — jen mi pořád nessaj krev!
BITINNA:
A m á š ty ještě hubu — hleďme! Kydillo,
je Pyrries tu někde? Zavolej ho sem!
PYRRIES:
Co libo?
BITINNA:
Toho spoutej! Tak co zevluješ?

Ten provaz rychle odvaž — s vědra u studny! *Ke Gastronovi:*
Já tebe nespořádat v příklad výstražný
všem druhým — bůh ví — pak bych ženou nebyla!
Jen bitím na neřáda! Vším jsem vinna já:
já na člověka povýšila otroka!
Ó chybila jsem tenkrát; teď se přesvědčíš,
že hloupá, jak si myslíš, není Bitinna. *K Pyrriovi:*
Tak máš ten provaz? Vysvlékni ho, pak ho svaž!

GASTRON:

Ach u tvých nohou prosím, odpust, Bitinno!

BITINNA:

Jej svlékni, pravím. Musíš přijít k poznání,
že's pouhý otrok, za tři miny koupený.
Ó proklínám tu chvíli, jež tě přivedla
sem ke mně zrovna. — Odstůněš to, Pyrrie:
ty všecko možné děláš, jen ho spoutat ne!
Tak sešněruj mu lokty — pěkně do masa!

GASTRON:

Jen tenhle hřích mi odpust, dobrá Bitinno!
Jsem chybující člověk. Pakli po druhé
mě přistihneš, v čem nechceš, vpal mi znamení![1]

BITINNA:

Ne mne — vnaď Amfytaiu tímhle pohledem!
Vždyť s ní se válíš, o mě nohy otíráš!

PYRRIES:

Je svázán dobře —

BITINNA:

Pozor, sic ti uklouzne!

[1] Znamení provinění vpalováno obyčejně na čelo.

Teď do káznice — k Hermonovi půjdeš s ním
a nařídíš mu, ať mu tisíc nasolí
sem na hřbet pěkně, tisíc jiných na břicho!

GASTRON:

Což zabíti mě hodláš, než se přesvědčíš,
zda vůbec je to pravda nebo pouhá lež?

BITINNA:

Což sám's to právě neřek' — ústy vlastními:
„Jen tenhle hřích mi odpust, dobrá Bitinno!"?

GASTRON:

To proto pouze, abych utišil tvou zlost — — —

BITINNA *k Pyrriovi:*

Jen stojíš — čumíš, místo abys tam ho veď,
kam nařizuji. Dej mu přes nos, Kydillo,
ať táhne klacek! Jdi mu v patách, Drechonte,
a dávej pozor, kudy tebe povede!
Kus hadru ještě, holka, tomu padouchu,
ať zakryje si ten svůj — nemám pro to jmen —
a nejde takhle nahý trhu na odiv!
A po druhé ti pravím — znova, Pyrrie:
máš Hermonovi říci, ať mu tisíc sem
a tisíc vrazí tamhle! Snad jsi rozuměl?!
A zanedbáš-li něco z mého příkazu,
pak celý dluh mi splatíš — ještě s úroky.
Tak jdi už tedy; veď ho přímo, nikoliv
kol Mikkaliných oken[1] — — —

Gastron, provázen oběma otroky, odejde.

[1] Nějaká „pěkná" přítelkyně, jejíž pozornosti chce Bitinna mužné půvaby svého otroka ukrýt.

Tu mi napadá...
Běž r y c h l e, holka rychle — zpět je zavolej,
než zajdou někam!

KYDILLA:

Pyrrie, ty ničemo:
jsi volán, hluchý! Jako by to odvlékal
snad nejhoršího lotra, a ne soudruha!
A vidíš přece dobře, kterak surově
ho do mučírny vlečeš! Počkej, Pyrrie:
než týden mine, na své oči uvidím,
jak tatáž pouta, která sotva's odložil,
tě v kotník řežou — v mlýně Antidorově![1]

BITINNA:

Ty — slyšíš? Sem ho přiveď! Ke mně nazpátek!
A spoutaného, jak ho právě odvádíš!
A Kosis ať sem přijde — ten, co tetuje —
hned s jehlami a s černí! Tak tě při jednom
dám pomalovat. Potom budeš pověšen —
víš, z a n á h u b e k, jako Daos posledně![2]

KYDILLA *přímluvně:*

Ach n e, ó máti! Zato ať tvá Batyllis[3]
je stále zdráva, ty pak ať ji uvidíš
se šťastně provdat a své vnoučky pohýčkáš!
Jen tentokrát jej propust! Tento jeden hřích
k mé snažné prosbě —

[1] Tak pracovali otroci za trest.
[2] Provinilcům ovazován kol úst provaz, který jim bránil křičeti; za něj mohli býti také pověšeni.
[3] Dcera Bitinnina.

BITINNA *na oko podrážděně:*

Nezlobte mě, Kydillo,
sic prchnu z domu! Toho arciotroka
mám propustiti? Která potom žena — co —
mně na potkání právem ve tvář neplivne?
Ví bůh, t o n e s m í m! Když je tedy „člověkem"
a nezná přitom sebe, má to poznat hned —
až t u h l e si to přečte — černé na bílém![1]

KYDILLA:

Je svátek přece[2] — za pět dní je Dušiček — — —

BITINNA:

Tak propouštím tě, dobrá! T é h l e poděkuj!
Svou Batyllidu nemám ráda víc než ji;
vždyť na vlastních svých loktech já ji chovala.
Až skončíme ty svátky k poctě zemřelých,
máš „dozvuky" pak slavit — jeden za druhým!

[1] Zesměšnění slov Gastronových (str. 40): „Jsem chybující č l o v ě k". Povinností člověkovou bylo však „znáti sebe sama". Gastron má tedy brzy poznat, „jakým" je člověkem — totiž podle o t r o c k é h o znamení, které mu Bitinna dá vpálit na čelo.
[2] O svátcích nebývaly tresty prováděny.

VI.

DVĚ PŘÍTELKYNĚ V DŮVĚRNÉM HOVORU

—

OSOBY:

KORITTO, paní z lepších kruhů,
METRO, její přítelkyně.

KORITTO *uvítavši přítelkyni:*
Tak sedni, Metro! *K služce:* Paní podej stolici
a neseď pořád! Všecko musím poroučet
jen já a z a s já; neuděláš, nemehlo,
snad jedné věci sama. Balvan v domě mám,
ne služku, achich! Když ti mouku měřívám,[1]
div prášků nepočítáš; když pak usypu
jen t o l i k vedle, tu jen bručíš celý den
a tak se durdíš, div ty stěny nepuknou!
Teď č i s t í židli, neřád — teď ji otírá,
když dávno jest jí třeba! Paní poděkuj,
že těchhle pěstí nedám tobě okusit!
METRO:
Nu stejný chomout vlíknem', milá Koritto:
já rovněž na ně — ani nemám pro ně jmen —

[1] Měsíční deputát, otrokům přidělovaný.

jen štěkám ve dne, v noci; stále na ně řvu.
A proč jsem vlastně přišla — *K služkám:*
Vy se odkliďte,
vy loudy — s očí! Jsou jen samá „neděle“,
pak uši a ta huba...
Milá Koritto,
nu řekni pravdu: kdo ti ušil, prosím tě,
ten červeňoučký údek?[1]
KORITTO *s údivem:*
Tys jej viděla?
A kdepak, Metro?
METRO:
U Nossidy předvčírem —
nu — Erinniny dcery. Dárek rozkošný!
KORITTO *s rostoucím údivem:*
Jak Nossis k němu přišla?
METRO:
Já to prozradím
a ty to povíš — — —
KORITTO:
Při tvých sladkých očích, ne!
Z úst Korittiných, ať mi řekneš cokoliv,
se nedovědí...
METRO:
Bitatova Eubule
jí s podmínkou jej dala, že to nepoví.
KORITTO:
Ty ženské! Tahle žena — ta mě utrápí!

[1] Kožený fallos s řemínky, známý už z komedie a obrazů vásových 5. století.

Nu — žadonila — já se dala obměkčit —
a dala jsem jej, nežli jsem jej zkusila.
A ona — dá jej klidně, jak by sebrala
jej na ulici, komu nemá! Takové
dám ráda s bohem; jen ať jinou vyhledá
si přítelkyni! Moji věc dát Nossidě!
Jí za nic nedám (kéž mě nebe neztrestá —
je na ženu to silné) kdybych tisíce
jich měla, jedinkého — byť byl na hadry!
METRO:
Hned krev se v tobě vaří, milá Koritto,
jak slůvko slyšíš, jenom trošku nejapné.
A pravá žena klidně vše má snášeti.
Tím vším je vinno pouze to mé tlachání.
Ach, darmo mluvit! Dávno měli vyříznout
mi jazyk... Ale — nač se vlastně především
chci zeptat: Kdo jej ušil? Když mě ráda máš,
ó že to povíš?! Hledíš na mně s úsměvem?
Což po prvé mě vidíš? Či se upejpáš?
Já tolik prosím; řekni pravdu, Korittko:
nu — kdo jej ušil?
KORITTO:
Bože, to je prošení!
Nu Kerdon tedy.
METRO:
Kerdon? Který, prosím tě?
Jsou dva snad, myslím. Jeden, modrooký — víš —
je Myrtalinin soused: ten však neušil
by jistě pranic — ani k lyře paličku.
Ten druhý Kerdon — bydlí zcela blízko tam,

kde Hermodorův domek — konec silnice:
ten uměl něco, uměl; teď však zestárnul.
S ním dlouho „šila" matka Myrtalinina —
ať odpočívá, chudák, v svatém pokoji!

KORITTO:

Ó žádný z nich to není, to máš pravdu. Víš,
ten pravý — nevím, je-li z Chiu, z Erythér —
je drobný, holohlavý. Znáš snad Prexina:
jak z oka by mu vypad' — není podobno
tak vejce vejci! Poznáš, jen když promluví,
že Prexinos to není, nýbrž Kerdon — víš?
Má dílnu doma;[1] prodává jen pod rukou.
Těch děsných daní kdo se dneska nebojí?
Leč jsou to výrobečky! Samé Atheně[2]
bys tahle dílka přiřkla, Kerdonovi ne.
Když přišel ke mně — považ, Metro, se dvěma —
mé lačné oči div mi nevypadly ven.
Tak žádnému snad muži (jsme tu samotné)
se nepostaví krásně; ale nejen to:
ta hebkost — perut spánku! A ty řemínky —
toť vlna, a ne řemen! Mistra lepšího —
ach uhledat se mohou, ženské nenajdou!

METRO *vyčítavě:*

Že's pustila ten druhý?

KORITTO:

Metro, všecinko
jsem učinila: mohla jsem se umluvit.

[1] Ne tedy na agoře (tržišti) — jako jiní.
[2] Panenská bohyně — hotovitelkou takových rekvisit!

Já líbala ho, klouzačku mu hladila,
jej vínem častovala, s ním se mazlila
a málem, věř mi — sebe jsem mu dopřála!

METRO:

To's měla dopřát, řekl-li si o tohle!

KORITTO:

Ba měla, měla — jen být chvíle příhodná!
Víš, Bitatova služka mlela na dvoře...[1]
Ta ve dne, v noci chodí mlíti pouze k nám
a dře náš mlýnský kámen, až je na hadry.
Dát nabrousit svůj vlastní — stojí čtyřobol!

METRO:

A jakže onen Kerdon, milá Koritto,
se k tobě dostal? Nelži, prosím, ani v tom!

KORITTO *rozpačitě:*

Choť koželuha — Kandata — nu Artemis
mou adresu mu dala; poslala ho sem.

METRO:

Och Artemis ví vždycky, co kde nového,
a přetrumfne i Thallu, starou kuplířku!
Když obě ony věci dostat nemohla's,
že neptala ses, kdo tu druhou objednal?

KORITTO:

Těch proseb mojich! On se ti však zapřisáh',
že nepoví... Och Metro, byl jak železo!

METRO:

Z tvé řeči soudíc, musím k Artemidě jít;

[1] Totiž na ručním mlýnku; jeho otáčecí běžec, zhotovovaný z lávy, se lehce opotřeboval a musil být často broušen.

tam přece snad se dovím, kdo je Kerdon. Nuž —
má Korittko, buď zdráva! Musím domů; víš:
„můj“ hladem padá!

Odejde.

KORITTO *k služce u drůbeže:*

Hola, holka, neslyšíš?
Ty dveře hned mi zavři! Také přepočti
mi drůbež, je-li všechna. Můžeš nasypat
jí směsky, slyšíš? Tahle havěť zlodějská
jen drůbež krade, živ ji třeba na klíně!

VII.

ŠVEC

—

OSOBY:

KERDON, švec,
METRO, jeho dávná zákaznice a chytrá dohazovačka.

NĚMÉ OSOBY:

Dvě nové zákaznice,
DRIMYLOS, Kerdonův tovaryš,
PISTOS, pomocník v krámě.

METRO:

Ty panenky ti vedu, mistře Kerdone!
Tak ukaž něco, ovšem něco vkusného,
co důstojno tvých rukou!

KERDON:

To je dobře! No —
jsi hodná, Metro... Přines paním lavici —
sem ven — tu větší! S tebou mluvím, Drimyle!
Už chrápeš zase? Piste, dej mu přes hubu,
ať všechna chuť mu zajde, pořád jenom spát!
A ještě spíše: dej mu řádnou do hřbetu,
ať vzpřímí trošku hlavu! Hola, darebo!

Seminář pro klasickou filologii
University Karlovy v Praze

A mrskej hnáty! Něco zase horšího
chceš na pamětnou dostat: to, co řinčí, ne?[1]
A teď ji teprv čistí — líná zadnice,
a oprašuje! Já ti zadek opráším...
Tak sedněte si, Metro! — Piste, otevř skříň,
tu s dvěma dvířky — tuhle ne, tu hořejší —
a chlebodárce svého díla mistrovská
sem ihned podej! Metro: bohům poděkuj,
že tahle díla spatříš! — Otevř, nemehlo,
skříň se střevíci — zvolna! Předně, Metro, hle:
jak dokonale všude padne podešev!
Vy rovněž hleďte, paní: tuhle patička,
jak znamenitě drží — hezky řemínky
je vyšňořena celá! Nemám jedno „huj"
a druhé „fuj": to všechno — jedna práce jest!
A což ta barva! Afrodite všemocná
vám všeho dopřej, po čemkoliv toužíte —
leč takovouhle barvu viděly jste kdy?
Což svítí takhle zlato nebo čistý med?
Však na tři zlaté Kerdon Kandatovi dal,
než tuhle barvu s jinou z něho vyždímal!
Co — smějete se? Při všem tedy přisahám,
co velebné a svaté, že jsem pravdu řek'!
Já nikdy nelhal, co by vešlo za nehet —
sic žádného ať štěstí Kerdon chudáček
se nedožije — do své smrti nejdelší!
A ještě dělal milost! Inu — po větších
a větších ziscích pachtí se dnes koželuh

[1] Pohrůžka nucenou prací v mlýně, str. 42.

a méně dělá: naší práce ovoce
si shrábne pěkně, mistr kopyt — bídu tře!
Jen měšec prázdním; ve dne, v noci samá zlost!
Až do večera zhltne něco našinec?
A do úsvitu vzhůru! I když nejdelší
si svíčku vezmu, na tak dlouho nestačí.
A dále ještě, paní: krmím třináct
těch učňů — proto, že jim práce nevoní!
I ve zlých pro mě časech jedno zpívají:
„Tak dej nám, dej nám!" — Jinak jak ta kuřátka
zde za větrem si sedí: zadky ohřívaj'!
Nu — za mluvení nenakoupíš na trhu,
jen za peníze... Jestli párek tuhleten
se nezamlouvá, Metro, jiné přinese,
ať přiznáte mi samy, lhát že neumí
vám Kerdon. — Piste, ony krabice
sem všecky přines! Musíte se pobavit
co nejkrásněji, nežli domů půjdete!
A všecky možné druhy máte uvidět:
zde sikyonské, ambrakijské, „nossidy",
zde papouškové, chijské, všední, konopné,
zde šafránové, noční trepky, s knoflíčky,
zde polobotky, račí, trepky argivské,
ty pro mladší, zde rudé — co jen každičká
si ráčí, sdělte, prosím! Aspoň poznáte,
proč pes i žena jsou jak vzteklé po kůži.

METRO:

A kolik žádáš za pár, který's nejdříve
nám ukazoval? Příliš na nás nehartus,
sic vlastní vinou obrátíš nás na útěk!

KERDON:

Jen sama si jej oceň, buď tak laskava,
a sama urči, kolik může pár ten stát! *K sobě:*
Kdo nezačíná takhle, těžko napálí! —
Nuž chceš-li, paní, správné dílko ševcovské,
pak jistě řekneš — u mé hlavy šedivé,
kde klouzačka se leskne — cenu takovou,
že mistr kopyt vydělá si na chleba...
K sobě:
Ó Herme, Peitho — patrónové šejdířství:
když tentokráte v síti neuvázne nic,
pak nevím, nevím, z a č si potom přilepším!

METRO:

Co bručíš pořád, místo abys přímo řek'
a bez obalu, kolik žádáš za ten pár?

KERDON:

Má vzácná paní, m i n u[1] stojí tyhlety,
ať vesele se tváříš nebo kysele!
Co za nehet se vejde, slevit nemohu,
ať zakoupit je hodlá — třebas Athena!

METRO:

Ach už mi svítá, p r o č máš těmi „poklady"
svůj závod přeplněný, milý Kerdone!
Tak n e c h si je tu scvrknout, schovej si je, víš?!
Vždyť dvacátého taureona Hekate
svou Artakenu vdává: bude třeba bot.
A dá-li pánbůh, k t o b ě možná poletí —
no j i s t ě asi! Zrob si měšec, chudáčku,

[1] = sto drachem!

ať nedají se myši — do těch tvojich min!

KERDON:

Ať Artakene přijde nebo Hekate,
je stejná cena. Zapiš si to za ouška!

METRO:

Och nemáš míti štěstí, milý Kerdonku,
si sáhnout na nožinky, jichž se dotýká
jen Láska s Touhou! Ohavník jsi špinavý:
co t y chceš vydřít na nás, to je úžasné!
Což druhý párek — zač bys prodal téhleté?
Tak zahuč něco, jak se patří na tebe!

KERDON:

Je bůh mým svědkem: p ě t mi strká s t a t e r ů
ta harfenistka Eueteris; den co den
jest u mne tady. Já jí cítit nemohu,
ať přislibuje — třeba čtyři dareiky:
mou starou ostouzívá, klepna darebná!
Nuž — hodí-li se tobě, můžeš si je vzít.
Já rád je tobě prodám — za tři dareiky![1]
A tyhle s těmi — pro vás — sedm dareiků —
nu, k vůli Metro! *Sladce:* Paní, neodmlouvej nic —
sic mistra kopyt, ač má srdce z kamene,
až do sedmého nebe skákat doženeš.
Ty n e m á š pusu; to je brána rozkoše!
Má k bohům blízko t e n muž, jemuž tyhle rty
se otvírají ve dne v noci pro radost!
Tak dej sem nožku: šoupneme ji do botky!
A šup — nic v í c, nic m é n ě! Ani o chloupek!

[1] Asi 75 drachem!

Nu, krasotinkám všecko krásné slušívá.
Ó jistě řekneš, Athena že podrážku
tu vykrojila.

K jedné z přivedených zákaznic:

Dej sem nožku také ty!
Toť pro krávu se hodí: to ti „skopal" vůl!?[1]
Když těsně kolem nohy knejpem pojedeš,
i potom ještě sotva tak to dopadne,
jak t o h l e padne — při svém krbu přisahám!

K druhé:

A t y tam, co se řehtáš — tady u dveří,
jak hříbě: chceš ten párek? Sedm dareiků!

K oběma:

Když jiných ještě, paní, bude potřebí —
buď obyčejných, jaké doma taháte,
či sandálečků, jen si služku pošlete!

Zákaznice odcházejí, Metro se pozdrží.

A t y se zastav, Metro, devátého zde —
a jistě: pro ty račí! *Metro odejde.*

K sobě samému:

Kdo je rozumný,
dá kožíšku, jenž hřeje — občas „příštipek"!

[1] Zdrcující úsudek o obuvi, kterou dělal zákaznici Kerdonův předchůdce; v zápětí na to pochvaluje Kerdon své vlastní „arcidílo".

DODATKEM:

K mimu I.

Str. 16: Ve slovech Metrišiných „*Však se pro to nehněváš*" může tkvíti ironicky žertovný smysl: „*Můžeš být záletům nás mladších ráda*". Stará kuplířka má přece z nich svůj prospěch! Žertovný tón celé pasáže mluví pro tento můj výklad. Herzog překládá: „Ale ne, proto se však nehněvej" — ve smyslu udobřujícím.

Str. 17, pozn. 1: Básník snímá na okamžik masku, aby vzdal dvorný projev své oddanosti králi Ptolemaiovi II., jenž se o duševní i hmotný rozkvět Egypta tolik zasloužil. Tím nabývá tento mimus rázu jakési věnovací básně. — „*Chrám Sourozenců*", t. j. chrám Ptolem. II. Filadelfa a jeho sestry a choti Arsinoy. Božský kult obou jakožto „bohů Sourozenců" byl zaveden asi ještě za života obou. Ptolemaiovci pokračovali v té příčině v tradici faraónů. — *Museum* alexandrijské: institut vědec., ne nepodobný universitám; bylo založeno snad už Ptolemaiem I. Soterem.

[Str. 17: čtu *Μάνδριν* ve v. 41 s Groeneboomem.]

Str. 18: *Mise*, hermafroditické, necudné božstvo fryžského původu, jež vniklo do kultu eleusinského. Podobné slavnosti zavdávaly hojně příležitosti k milostným pletkám.

Str. 18: „*k zalíbení bohyni*". Podle „náboženských názorů" kuplířčiných Metriche, poslechne-li hlasu *Afrodita, zalíbí se* této bohyni, třebaže se tím vlastně prohřešila na věrnosti k dosavadnímu milenci. „V polytheistickém systému sféry jednotlivých božstev bývají často v konfliktu:

urážka jednoho božstva bývá povinností k druhému" (Headlam).

K mimu III.

Str. 30., pozn. 2. Utopické rčení řecké „ani v kraji, kde myši chroupají železo" (t. j. nikde na světě) nahradil jsem v překladu adynatem, čtenáři na první přečtení srozumitelným.

[Str. 30, v. 79 podle čtení Headlamova.]

[Str. 31, v. 95 podle návrhu Groeneb. 120: *ἴσσα, μάθοις... πλῦναι.*]

K mimu IV.

Str. 33: Na ostrově *Kou*, kde už od doby slavného Hippokrata, kojského rodáka a lékaře (v 5. stol. před Kristem), kvetla známá škola lékařská, bylo proslulé Asklepieion s lázeňskými budovami, z něhož zachovány zbytky. Také v *Epidauru* byl kult léčivého boha velmi oblíben. Uzdravení osvědčovali svou vděčnost pamětními deskami.

Str. 33, pozn. 2: Ze společného díla sochařů Kefisodota a Timarcha, jež bylo ozdobou oltáře, zachována mramorová hlava dcery Asklepiovy. —

Str. 34: „*Dítě s husou*" — mnohokráte opakovaný motiv starověkého výtvarnictví. Podstavce ženských soch s nápisy (votivních to darů kojskému Asklepieiu) stojí dodnes kolem oltáře a chrámu.

Str. 36: Enthusiastický úsudek o díle kolofonského mistra — *malíře Apella* (v 4. století před Kristem) jest v ústech prosté občanky kojské nápadný. Podle staré zprávy Apelles, kdysi host na dvoře krále Ptolemaia I., musil prý se hájit proti intrikám malíře Antifila, usedlého v Alexandrii. Nejspíš také zde (jako v mimu I.) Herondas na okamžik snímá

masku *k osobnímu* projevu, pronášeje svá apologetická slova na adresu nějakého alexandrijského zlehčovatele Apellova. [Obtížný v. 74/5 přelož. podle výkl. Nenciniho, Riv. di Fil. XLIV.]

Konečné verše mimu jsou v tekstu porušeny k totální nejasnosti.

K mimu VII.

[Str. 54, ve v. 69 beru *ἐᾶν* ve smyslu „opominouti". Jinak Herzog a j.]

[Str. 55, v. 97 podle tekstu Headlamova.]